

FLORIN TOMA

CÂT DUREAZĂ UN PELMUȘ

...Dacă ar fi să glosăm pe marginea parfumurilor egiptene ale picturii sale, primul reper de care se face caz în critica de specialitate, am răspunde că durează tot atâta vreme cât a stat neînțeleasă scrierea cuneiformă, până când s-a învrednicit Champollion să ne impresioneze cu perspicacitatea sa. Ba, poate chiar mai mult. O eternitate.

Ștefan Pelmuș, a cărui recentă expoziție – de la Galeria *Veroniki* – ne-a procurat prilejul de a-i revedea cele mai proaspete lucrări, are în primul rând ceea ce se cheamă *kharisma* (din rațiuni igienice pentru stil, odată și-odată tot trebuia să renunțăm la atât de obosita expresie frazeologică *amprentă personală!*). E vorba de darul particular pe care unii oameni însemnați îl primesc prin grația divină și care este de găsit la Pelmuș. O notă a culorii și a compoziției recognoscibile chiar și cu ochii închiși. Pentru că tablourile sale ies din cadrul rectangular și dau impresia unei suprafețe rugoase, ce poate fi citită în relief, chiar și cu nevederea, precum alfabetul Braille. Acolo se adună, sub vălul tactilului, toate culorile, toate schemele vizuale, până la ultimul detaliu, toate năbădăile sale fantasmaticе, toate semnele și insemnele sale secrete, toate simbolurile sale misterioase (grafeme aruncate ici-colo, inclusiv semnătura gracilă, în alfabet grecesc!). Din această pricină, el crede că *artistul adevărat este alesul lui Dumnezeu; este aidoma unui creuzet în care Dumnezeu pune ceea ce îi este propriu structurii celui ales, iar acesta, la rândul său, le îmbracă în esența sufletului și le dăruiește oamenilor, cum poate el mai bine.*

Ar fi, așadar, prima conotație – și am spune, cea mai viguroasă – pe care se sprijină edificiul semantic al operei lui Ștefan Pelmuș: dialogul cu divinitatea. Dar, poate că mai corect ar trebui spus difuzia. Omul perceput ca o membrană permeabilizată de grația divină. Aproape o penetrație

sacramentală. Artistul – care este, de fapt, omul ales, spre el se pogoară harul, el este cel menit spre a purta Spiritul – se lasă penetrat de fiorul misterios al creației, îndumnezeind la rândul său, după putințele sale, dar fără să aibă în gând să-l concureze vreodată pe Dumnezeu, lumea. Cu semnele durării sale. S-o facă mai limpede, mai adecvată, mai prielnică, mai pașnică, mai îngăduitoare. Fiindcă, așa cum tot Pelmuș explică într-un interviu (n.n. mulțumim criticului de artă Veronica Marinescu!): *arta este legătura cu Divinitatea, iar menirea ei este să te facă mai bun, să te apropie de Marele Creator, să iubești adevărul și să trăiești în armonie cu oamenii(...)*. Heruvimii, iconostasele, răstignirile și praporii – pe care artistul (ce ironie să te naști, așa cum s-a întâmplat cu Ștefan Pelmuș, exact într-un topos numit Valea Călugărească!) le dezghioacă din patrimoniul creștin și le transformă în viziuni proprii despre relația de diferență cu *Marele Creator* – nu sunt altceva decât recuperări ale aluviunilor creștin-ortodoxe din zăcămintele sale spirituale, profunde. Căroră el, după ce le identifică și le extrage, doar le pune sigiliul său carismatic (ne ferim să ajungem iarăși la *amprenta personală!*). Spre a fi recunoscute ca aparținând zestrei sale proprii.

Cealaltă componentă posibilă a lecturii operei lui Pelmuș este o spectaculoasă (deși, artistul spune că întotdeauna a disprețuit epatarea!) analiză de scriere și de-scriere. Sau, și mai aproape, descriere a scrierii. Un turbion extraordinar, imposibil de strunit, al semnelor. O hermeneutică gălgâitoare asupra tentativei unei cât de cât disciplinări semiotice. Toate aceste calități le dovedesc doar cei care se pot abstrage realului și sunt în stare să coboare la originile lumii, la Facerea acesteia prin Cuvânt. Atunci, în acele momente, Pelmuș recunoaște că se simte imaginea transtemporală a unui scrib din Egipt – acolo unde civilizația a avut dintotdeauna un simț aparte pentru opere grandioase și eterne. Un depozitar al înțelepciunii și, totodată, interpret al unei realități aparte, convertibile. *Eu cred că în altă viață – mărturisește artistul – am fost un fel de scrib, în Egiptul Antic, și am adunat multe din acea viață pe care le adaptez acum la altă trăire, din lumea noastră*. Variantele totemice în care se transformă această realitate particulară au – se pare – însușiri taumaturgice, virtuți proteguitoare, securizante, pe care însă nu le percep decât cei capabili să decompună scrierea sa. *Pictura mea e culoare, dar fiecare o descifrează – am mai spus – în funcție de starea și informația lui culturală. La prima vedere, arta mea pare că se repetă, dar fiecare lucrare e altceva* – declară cu modestie artistul, fără să facă din originalitate un scop în sine.

Motivele acestei noi dimensiuni a artei sale sunt lesnicios vizibile, ușor de recunoscut, pentru că se circumscriu unei expresivități pe care n-o întâlnim la tot pasul în pictura românească (recunoaște artistul: *Nu știu de unde îmi vine inspirația; nu este o pictură pur românească; se adună din*

mai multe zone.). Acestei paradigme îi aparține, de pildă, Horus – zeul-soim, protector al faraonului, în mitologia Egiptului Antic – cu care Pelmuș își descoperă nebaneuite legături, de aceea pasărea divină este eroul care însoțește de multe ori viziunile artistului. Apoi, tot în această serie ușor ex-Centrică, se înscriu și lucrările pe care le-am putea numi *angelografii*, adică eseuri vizuale despre heruvim, înger și aripă, în care fantasma bate la porțile nebuniei (că bine zicea bătrânul La Rochefoucauld, cum că *acela care trăiește fără măcar un pic de nebunie, nu e chiar așa de înțelept pe cât se pretinde!*...și cine spunea chestia asta iconoclastă, tocmai el, un mare moralist?!), iar conformismul canonic e sinonim cu anarhia.

Aflat într-o poziție fastă, adică la milenii depărtare de faraonii pe care susține că i-a slujit, dar, în același timp, culcușindu-se tainic și foarte aproape de Dumnezeu, la subțioara Lui, taman acolo unde se ghicește ipoteza de aripă a lumii, Ștefan Pelmuș rămâne un artist în sufletul căruia îngrijorarea acestei existențe (*Din păcate, soarta artistului e foarte tristă. E o amărăciune...* – constată cu tristețe) nu i-a distrus duioșia și grația sfielnică, două atribute pe care vremurile n-au avut timp să le corodeze. Important e, vorba lui, *să nu-ți pierzi drumul!*

Atât ține un Pelmuș: exact cât drumul său. Adică, chiar dacă repetăm, o eternitate.